

CULTURA CREȘTINĂ

APARE, CU ESCEPȚIA LUNILOR IULIE ȘI
AUGUST, LA 1 ȘI 15 v. A FIECĂREI LUNI.

Abonamente: Pe un an: cor. 10. Pe 1/2 an: cor. 5. În străin.: cor. 12. Numărul 50 bani.	COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. Ioan Sâmpăleanu, Ștefan Roșianu, Dr. Victor Macaveiu, Dr. Alexandru Nicolescu și Dr. Alexandru Rusu.	Redacția și Admi- nistrația: »Cultura Creștină«. Blaj— Balázsfalva.
---	---	--

Naia lui Hristos.

Cu spor domol alunecă acum 19 sute de ani pe apele Genezaretului corabia cu cei 12 apostoli, adânciți când în reflexiunile învățăturilor și făptuirilor messiane celor mai noue, când în admirația naturii, când în privirea trupului sfârșit de oboseala zilei a Mântuitorului, care adormise pe așternutul dela cârmă. Oglinda apei deodată se învălurează; naia se clătină; ucenicii se tulbură; seninul din fețe dispăre; ochii tradează frica produsă de viforul ce stă să cufunde corabia; cu groază se strâng în jurul învățătorului și înfricați de moarte îl roagă să-i scape din perirea sigură. — Din gura lui Hristos purces-a cuvântul: »contenește!« și, încetând vântul, corabia a ajuns în pace țărmlul din față.

Cu vehemență nervoasă, și grăbit aleargă, cu două mii de ani în urmă, lumea noastră, omenimea de azi, spre țermuri iluzorii, spre portul »fericirii« închipuite în știință, în industrie, în invențiuni, în artă, muzică, și cu deosebire în gândirea »emancipată« de sub prejudețele rigide ale credinței. Imbătată de lozincele cu sunet atrăgător, urzește planuri, visează utopii și, în delirul bucuriei de care va saltă, când o să biruiască adăpostul credinței — cum se amăgește din zi în zi — când o să vadă Biserica lui Hristos îngenunchiată, nu bagă samă de primejdia, ce o

reține dela ajungerea țintelor sale, chiar de nu ar fi acele utopice; nu vede că departe de portul fericirii se potig- nește în stânci de coral, și mai curând ori mai târziu, — dacă nu-și ia altă direcție, — se va sfărma în bucăți; nu observă, că poartă în sine simburele putrezirii, care o descompune, înainte de a simți baremi adierea cea mai plăpândă a »fericirii« visate. Lumea de azi nu bagă de seamă, că în avântul său spre progres e reținută de o piedecă primejdioasă, care absoarbe de multe ori energii, înainte chiar de a începe să se desfășure. Piedeca aceasta e cultul Venerei, ce prăpădește indivizi, ruinează generații, degenează națiuni, stinge popoare, înădușă idealismul, sufoacă dragostea de muncă, omoară spiritul de jertfă, sleiește puterile, sacă măduva, ucide vieața și împiedecă orice progres. În butul atâtor măsuri igienice-umanitare, atâtor institute sanitare, atâtor aparate medicale, atâtor descoperiri chimice, operațiuni chirurgice — zeița frumșetii își seceră jertfele cu nemiluita din șireagul celor ce ar putea urni naia lumii moderne spre »fericirea« închipuită. Inșiși adepții moralei libere, naturaliste, s'au spăimântat de isprava Venerei și, ca să-i reducă jertfele unii au recurs la rigoarea legislației civile, alții la deprinderi fizice menite a întări organizmul, ca să-i sugrume poftetele senzuale, iar alții la principii pedagogice. Dar nici paragrafi parlamentelor, nici gimnastica Svediei, nici teoriile lui Forel despre educația sexuală, nu vor duce la scop; aceste pot prestă ajutor puternic moralei superioare, ce o propune *Naia lui Hristos*, Biserica noastră, despre înfrânarea senzualității, ele de sine însă, fie chiar concentrate tustrele, și altele asemenea, ca mijloace curat mentale, nici când nu vor fi în stare a birui *legea trupului, care se ostește împotriva legii minții*.

Cuvântul purces din corabia lui Hristos a netezit fața mării, ca să-și poată continua drumul; cuvântul purces din *Naia lui Hristos* poate delătură și acum primejdia aceasta rușinoasă de pe fața pământului.

Dar nu e scutită lumea noastră nici de vânturi potrivnice, de viscole viforoase, de valuri tulburi, cari tind a distruge ordinea existentă. Din contră tot mai puternic se înalță răcnetul fîoros al tendințelor antidinastice, strigătul cetelor nemulțămite cu »fericirea« utopică a culturii, a cetelor cari vreau să-și elupte cu forța fericirea în vreme scurtă, strigătul socialismului-anarhic. Matadorii sistemului acestuia s'au convîns că frazele de fericire a lumii atee moderne sunt o chimeră, care pe ei nu-i mulțamește, deci au pornit să se fericească ei de capul lor și dacă lumea modernă L-a smuls pe Dumnezeu din inima lor, își caută și-și făuresc ei dumnezeu nou, din bani, din averi și din plăceri. Detronarea Impăratului ceresc apoi trebuie continuată prin nimicirea scaunelor împărătești, regești și princiare de pe pămînt! Vijelia curentului acestuia, dacă nu i-se opune o reacțiune eficace, va spulberă toată orînduirea socială de azi, toată fața pămîntului o va preface în pustiu și ruină. Ci mijloacele întocmirii sociale, puterea stăpîniilor moderne, sunt prea slabe pentru a opri năvala turbulentă a gloatelor fanatizate de fanfara viitorului paradis pămîntesc.

Ce folos de gardiștii înarmați din cap pînă în tălpi, cari stau la ușile domnitorilor, dacă cutare tinăr, cu o pretinsă jalbă în mână, se strecoară printre ei pînă la guvernorul împăratului și într'un moment binevenit îl împuşcă la el acasă? Ce folos de suită regească, dacă pe stăpîn la o cotitură îl repune bomba ucigașă a anarhiștilor, deși merge în trăsură însoțit de garda »atotputernică« ? — Ce folos de statul major al armatei, dacă chiar comandantii oastei se conjură împotriva stăpînului țării și regele cade jertfă complotului celor chemați a-i apăra viața, tronul și țara? — Ce folos de suită și armata susținută pentru apărare, dacă recrutată fiind din păturile de jos ale cetățenilor, membrii ei, deja când se înrolează, sunt tovarăși credincioși ai internaționalei, dornici

de întemeierea raiului pământesc fără Dumnezeu, fără regi, fără suflet, fără raiul și iadul veșnic?! Toate statele cheltuiesc sume oribile pentru susținerea oștirilor, an de an se iau în bugete sute și mii de milioane pentru augmentarea și îmbunătățirea lor, pentru prevederea cu arme sistemul cel mai nou, cel mai perfecționat — toate aceste pentru apărarea granițelor, pentru paza păcii și pentru siguranța liniștei și vieții cetățenilor. Dar ce folos vor trage țările, a căror miliarde le înghite, și cetățenii, a căror sudori crunte le absoarbe militarismul, bălaurul acesta cu zeci de mii de capete, dacă el se va alia cu »organizația« socialistă-anarhică? Ce folos de puștile Mannlicher dacă ele vor împrăști, moarte în favorul »curentului nou«; ce folos de tunurile Krupp, dacă ele vor vărsa foc asupra lumii ruginite, învechite, pentru că se împotrivesc ideilor »salvatoare«, »fericitoare« ale alianței socialiste, anarhiste, nihiliste? Ce folos de toată armata, de toată armatura și muniția, dacă pe când ai vrea să profitezi de ele, se îndreaptă în contra ta?!

Curentele aceste agită mai fioros atmosfera vechiului nostru continent, curentele aceste vor să-l oprească în mersul său și să surpe temeliiile ordinii sociale de azi; și lumea cu mijloacele sale: legislație, poliție, armată, nu le poate paraliza, ci va trebui să îndure lovitura de moarte a sistemelor destructive sau să cerce ajutor acolo, de unde îl poate primi.

Apostolii spăimântați de ridicarea valurilor mării Genezaretului, cu sfială și cu frică au cerut întervenirea Mântuitorului și numai decât au scăpat de primejdie. I-a scăpat cârmaciul! El s'a urcat la cer, dar Naia sa a rămas. Ea e în mâni sigure, supravegheată de cel ce a zis: »Iată cu voi sunt în toate zilele, până la capătul veacului«. Ea nu se poate prăpădi! Și puterea Cârmaciului din corabia de pe apele Genezaretului a trecut în moștenirea sa. Atâta doară, că ea nu se deprinde în

forma de atunci, și că nu produce rezultate numai decât. Dar acel *Contenește!* este și azi lozinca acestei Biserici, cu toate, că lumea nu-i cere încă sprijinul, ba din contră cercă pe toate căile s'o umilească și chiar nimicească, crezând că Biserica îi e dușmană. »Porțile iadului« nu vor birui însă!

Puterea de-a zădărnici biruința ideilor potrivnice păcii și iubirii dintre oameni, Biserica o deprinde în forma, impusă ei din partea din Isus, care este: »mergând *învățați* toate popoarele«...

Efectele acestei *învățăături*, care se urmează neîntre-rup, începând cu cea dintâiu zi de sfintele Rusalii, efecte cari constituie adevărata cultură a oamenilor, realizată în decursul veacurilor — vor birui desigur și primejdia zilelor noastre. E vorbă numai, că noi, cu toții, cari suntem părți ale trupului acestei Biserici, să grăbim ceasul de biruință: luptând pentru ea, fie ca ofițeri, fie ca ostași de rând.

VASILE CERGHIZAN.

Problema vieții.

(II.)

Aderenții monismului nu vor să depună arma. Văzând că teoriile lor aprioristice au dat greș, își cercă norocul pe cale deductivă — a posteriori —, analizând geneza vieții. Cum va fi fost începutul vieții pe pământ, tot astfel va trebui explicată și viața existentă. O teorie științifică numită: *abiogenesis*, *archigonia*, *autogonia*, *plasmogonia*, *generatio aequivoca*, și *generatio spontanea* este scândura de scăpare, prin care moniștii moderni încearcă explicarea genezei vieții. Aparatul științific modern — cum vedem — cere numai decât o sumedenie de expresiuni misterioase pentru a ascunde „înțelepciunea“ și „progresul culturii“ de ochii celor lași și profani. Dar să vedem ce vrea să zică această teorie savantă, polinomă, pe care o vom numi »*autogeneza vieții*«? Să ne răspundă pleiada

Haeckel et Cie. „In vremea cece, zice Chr. Winer¹⁾, când pământul nostru se află într'o stare fluido-focoasă, nu există încă nici un germen, nici o celulă. De oarece însă înainte de ființele viețuitoare nu existau decât atomii anorganici, fără viață, ele (adecă organismele vii) au trebuit să ia naștere din atomii fără viață și anume în împrejurări cu totul deosebite, ne mai cunoscute astăzi“.

Iar Haeckel²⁾ perorează așa:

„Când organizmele vii s'au ivit pentru prima oară pe planeta noastră, a trebuit să se fi fost produs mai de dinainte... acea substanță misterioasă... ce o numim Plasson și nămol primordial (Urschleim)..., spre a forma substratul tuturor fenomenelor vitale“.

Adecă, conform cu teoria lui Kant-Laplace, viața n'a putut să existe din eternitate: viața a început cândva pe pământ. Viața s'a ivit „de sine“, în mod mecanic, din materia anorganică, așa cum se ridică, de pildă de sine: arătătoarele unui ceasornic, sau alt automat; sau, cum zice Verworn, viața este produsul evoluției pământului aproape în același fel ca apa. Cei dintâi indivizi vii s'au izolat „de sine“ din nămolul primordial — în „anume“ împrejurări, „necunoscute“ —; și așa a „trebuit“ să fie „numai decăt“!

Halal de așa teorie!... Dare nu ne vine în minte un fel de graiu copilăresc: jucăria s'a stricat, condeiul, haina s'a rupt, mingea s'a pierdut... toate se fac fără de nime! Savanții „Haeckel et Cie“ judecă altfel. „Cine nu admite începutul vieții pe pământ prin mijlocirea autogenezei, aceluia nu-i rămâne decăt să creadă în minune supranaturală“, zice Haeckel. Iar Naegeli exclamă: „A tăgădui autogeneza vieții, înseamnă a proclama un miracol!...“

A pomeni ceva despre „Făcătorul Cerului și al Pământului“, care desigur a înrîurit geneza vieții, așa ceva le pare domnilor moniști neștiințific. Aceeaș procopseală i-a mânat pe acești domni până acolo, că până'n vremile din urmă, cu toată istețimea lor, cercau să producă cu ajutorul experimentelor din laborator organisme vii în mod artificial. Pouchet voiă să fabrice microbi și bacterii, iar Famulus Wagner s'a apucat să plăsmuiască chiar organismul omenesc din niște lături chimice îngrămadite într'o retortă.

¹⁾ Grundzüge der Weltordnung, pg. 775.

²⁾ Histoire dela Creation naturelle, 1884. Par dr. Letourneau.

Neperitoare va fi gloria acestor imposturi de geniu biologic. Afară de acești venetici, și alți învățați mai susțin autogeneza vieții și o proclamă de pe catedre universitare propagându-o prin manuale de zoologie (R. Hertwig...), dar o fac cu mai multă modestie și cu ceva tact mai științific. Iată ce mărturișește R. Virchov: „Dorind a ne da seamă despre procedeul apariției celor dintâi indivizi vii, conced, că trebuie să recurgem la autogeneza vieții. Lucru evident! Căci dacă *nu voiesc* să admit teoria (sic!) creațiunii, dacă *nu voiesc* să cred într'un Creator, care ar fi inspirat materiei suflarea vieții, dacă *voiesc* să-mi croiesc o teorie a parte după plac, atunci sunt silit să mă împac cu autogeneza. „Tertium non datur“. Păcat, o dovadă concretă în favorul autogenezei nu există. Nici un om n'a constatat până aci autogeneza vieții ... și ori cine afirmă de a o fi observat, a dat greș și fū combătut de naturaliști, nu de teologi“. ¹⁾

Dar unde lipsesc argumentele, ele trebuie făurite numai decât. Argumeutele acestea, fabricate de sofisteria lui Haeckel încă la anul 1866²⁾ și lansate ca contrabandă a științii popularizate, chiar anul trecut ³⁾, sunt cam următoarele:

„Azi deja reușim să producem o mulțime de combinațiuni carbonice foarte complicate; ... peste scurt vom ajunge să producem substanțele albuminoide sau (?) plasmatică. Iar prin acest fapt dispare abizul dintre corpurile anorganice și cele organice; autogeneza vieții devine *plausibilă*“⁴⁾. Iată primul argument. Al doilea este mai ponderos.

„Ipoteza autogenezei vieții devine *îndreptățită* în mod *absolut* prin existența așa numitelor „Monere“, adică a viețărilor celor mai simple „omogene“, fără nici o diferențiere internă, a niște grămăzioane de albuș amorf, caracterizate prin absența nucleului. Ele singure (monerele!) și numai ele pot fi considerate de protoplazmele tuturor organismelor“⁵⁾.

Dar „*cum*“ s'a format prima grămăzioară de albuș „*viu*“? Haeckel răspunde: „Orice cercetare asupra datelor singuratică despre autogonie deocamdată este interzisă“... Adecă: eu, Haeckel, am cuvântul, nimenea altul: voi, proștilor, trebuie să

¹⁾ Cfr. Die Freiheit der Wissenschaft. Berlin, 1877.

²⁾ Die natürliche Schöpfungsgeschichte.

³⁾ Die Weltraethsel, 1910.

⁴⁾ Die nat. Welschöpfung.

⁵⁾ Ibidem.

credeți! — Cu aceeaș presupțiune continuă Darwinul din Iena: „Cea mai importantă dintre toate monerele a fost descoperită de celebrul zoolog englez Huxley, la anul 1857, și numită de dânsul *Bathybius Haeckelii*“. De fapt, acest organism minunat se găsește în adâncimile enorme de 4000 până 8000 metri“ etc. etc. Haeckel a și reproduș vinișetele acestui Bathybius și printre monere deosebește: gymnocytođa, lepocytođa, gymnocyta, lepocyta, spre a nu mai pomeni alte apucături de clasificare. Lucrul principal rămâne însă, că monerele, și primo loco Bathybius, formează speța de trecere între materia inertă, anorganică și între indivizii vii, sau, că autogeneza vieții se dovedește faptice.

Deocamdată trecem cu vederea chestiunea reproducerii substanțelor albuminoide; ea n'are de-a face nimic cu geneza vieții și vom stărui mai pe larg asupra ei, când vom vorbi despre chimismul celulei. Ce privește însă toată intervenția „științifică“ a lui Haeckel et Cie, în favorul autogenezei vieții, oricât ar fi de precisă și stăruitoare, până a notă și data invențiunii lui „Bathybius“, azi o putem numi, fără ocol, o manoperă monistă și o machinațiune zornăitoare, necinstită, menită, să prostească masele.

Iată cum se exprimă astăzi naturaliștii, în frunte cu R. Hertvig, despre monerele haeckeliane și clasificarea lor: „Odiñoară numărul monerelor eră mare de tot: el se tot restrângea cu progresul tehnicei microscopice și observarea nucleului... Așadar ne putem gândi și este foarte probabil, că în organismeșe considerate încă din stimă! ‚monere‘, nucleul a fost trecut cu vederea (übersehen worden)¹⁾. Noi mai continuăm: Numărul ‚monerelor‘ s'a topit azi de tot, ca omătul sub razele soarelui de primăvară. Nucleul apare mai totdeauna în fiecare celulă, deși nu fără dificultăți tehnice. Bacterișe (Schyzomycetes) prezintă cea mai mare dificultate în această privință, deoarece sunt ca indivizi, cele mai mici vietăți, câte le cunoaștem. Media dimensiunii lor diametrale nu întrece 0'001 mm., iar la bacteria tuberculei variază între 0'0015 și 0'004. Dar și în bacterișe există o substanță nucleolară în forma unor grăunțișoare chromidiale, așa că nu există organisme fără diferențierea celulară în substanța protoplasmatică și nucleolară. Naturaliștii sunt astăzi de acord, în această privință.

¹⁾ R. Hertvig. Zoologie.

Mai rău decât „*monerele*“, a pățit-o celebrul „*Bathybius Haeckelii*“. Minciuna grosolană s'a dat de gol, iar Huxley a mărturisit că... fuse tras pe sfoară. Căci, Bathybius s'a arătat a fi pur și simplu o materie gelatinoasă de carbonat de calciu, după cum a dovedit chimistul Buchanan.

Un călător polar, Bessels, și-a încercat și el norocul, botzând un alt „ce“ din adâncul oceanului cu făimosul nume „*Protobathybius*“, dar și această substanță — fără de vieță — nu prezintă decât rămășițele organismelor planctonice.

Vedem așadar, cât este de neîndreptățită ipoteza autogenezei vieții, tocmai pentru lipsa totală de organisme simple, omogene, fără nici o diferențiere celulară.

Mai sunt oare alte dovezi în favorul autogenezei? Invățații nu văd nici una; dar pentrucă, laolaltă cu Virchov, nu „*voiesc*“ să admită Creatorul, de aceea spun franc, că autogeneza vieții *trebuie* să fie admisă și primită ca *postulat al științii*. Savanții moderni au o strașnică oroare de „miracolul“ creațiunei. În speranța sigură, că peste o bucată de vreme „miracolul“, sau celula vie vor fi reproduse în laboratorul din Halle ori Freiburg (de ce nu în Iena? !), ei, oamenii consecvenți, onorează deja de pe acuma logica, și... resping creațiunea din motive de caracter universal (aus Allgemeingründen). Le rămâne numai un singur lucru „esențial“ (?) pentru știință, anume, să explice „istoricul“ genezei vieții. Să se mângăie sărmanii în speranța lor bizară, dar deocamdată, am dori să explice „istoria“ vieții în mod mai concret și științific, de cum o fac. Căci oare nu sunt nostime următoarele explicări? Haman și Fechner admit materia primitivă în stare „*cosmo-organică*“, adecă un ce nici organic, nici anorganic. — Italianul Maggi a scornit așa numita „*Glia*“, ca materie protovită. Iar Schaaffhausen (1892!) a constatat faptul, că la începutul lumii s'ar fi consfătuît apa, aerul și unele substanțe minerale și închegându-se apoi laolaltă, cu benevolul concurs al luminii și căldurii, ar fi fătat pe cel dintâiu „*Protococcus*“, pe atuncia încă fără culoare: verde, viridis a devenit pușorul mai târziu!... Yves Delage observă cu ceva ironie: „Dacă lucrul este atât de simplu, de ce nu ne reproduce savantul autor în laboratorul Dsale câteva exemplare de protococcus? Ceva clorofil i-am oferi gratuit“.

Asemenea încercări, fictile și puerile, de a istorisi geneza vieții, nu se deosebesc mult de materialismul greoiu a lui

Büchner. Apoi, observă bine Stözlze, asemenea încercări sunt absolut neștiințifice și neadmisibile, pentrucă explică ceva necunoscut (autogeneza), prin alt ceva tot necunoscut și neuzit.

Incercările de azi recurg cu acelaș scop la unitățile elementare ale celulei, ca plastidule, plasome, determinante, pangene, bioforii, bioblaștii, Units, micelle, protomere, gemule, tagme, idioblaștii... și ori cum să se mai numească. Filogeneza le-ar uni pe toate într'un individ de ordine superioară: acest individ s'ar denumi apoi celulă „vie“, produsă pe calea autogenezei¹⁾. Dar și aceste încercări, bine plănuite de altmintrelea, sunt fără valoare, pentrucă știința nu admite nici o unitate vitală mai simplă și elementară, decât celula individualizată.

Autogeneza vieții a avut, mai ales din secolul al XVII încoace, adversari din ce în ce mai pronunțați, ca Redi, Malphigi, Swammerdam, Réaumur, ș. a. Falșitatea acestei teorii a dovedit-o V. Siebold, și R. Leuckart în ce privește organismele parazitare; Ehrenberg cu privire la așa numitele infusorii, în fine de Bary și mai ales Pasteur, cu privire la bacterii. W. Harvey (1651) a formulat dejă principiul: „omne vivum ex ovo“. Acest principiu luat în sensul literal nu se adeverește, de aceea fû schimbat în altul, mai general și adevărit de a pururea: „omne vivum ex vivo“. R. Virchow (1858) a reușit să întroducă în biologie axioma mai strictă: „omnis cellula ex cellula“. În fine, lucrărilor binemeritatului botanic Strassburger (1897) îi datorim al treilea principiu, primit astăzi de toți: „omnis nucleus ex nucleo“. Față cu aceste trei fortărețe ale științii moderne, a trebuit să capituleze autogeneza vieții și să se depărteze pentru totdeauna din domeniul ei.

Științele pozitive se bazează de altcum pe „deducțiune“. Zoologia experimentală recunoaște de lege a naturii numai ceea ce se petrece în natură. Faptele și fenomenele concrete, vădite, bine chibzuite din toate punctele de vedere, ele alcătuiesc cel mai perfect codice juridic, cel mai exact îndreptar al naturii. Știm însă, că legile naturii sunt constante. Considerând acestea, suntem în drept a spune: Materia anorganică nu produce de fapt nici o vietate, așadară nici primele vietăți nu s'au ivit în lume pe această cale.

Iar' ce privește speculațiunea unor naturaliști, cari sunt de părere, că altul eră principiul cauzalității, la începutul lumii,

¹⁾ Cfr. lucrarea lui G. Schlatter în periodical Biolog. Centralblatt, anul 1899, pg. 729 și urm.

și altul e astăzi¹⁾, răspundem: această speculațiune este arbitrară, neștiințifică, și contrară rațiunii. — Arbitrară, pentru că cu acelaș drept am putea presupune alte, infinit de multe posibilități; neștiințifică, de oarece știința constată immutabilitatea și constanța legilor naturii; contrară rațiunii, de oarece voiește să explice geneza diverselor ordine de ființe existente, tăgăduind tot odată aceeaș ordine în momentul genezei.

Conchidem: dacă pe noi, cari ne trudim conform principiilor raționale să fim obiectivi, și cari respectăm datele necontestate ale științii, dacă pe noi ne acuză de obscurantism, ș. a., ce să zicem despre procedeul moniștilor, arbitrar, și în contradicere cu datele elementare ale științii și chiar rațiunii?... Atare „știință“ nu duce la adevăr. Dar noroc, că știința adevărată nu se identifică cu acești savanți pretențioși! Nu! Autogeneza vieții nu este nici decum un postulat al științii. Un postulat al științii poate fi numai ceva, ce rezultă din date sigure și necontestate: iar autogeneza vieții stă în contradicere cu toate datele științelor naturale.

La aceeaș concluziune au ajuns mulți din învățații cu renume. Botanistul I. Reinke zice: „Eu sunt de părerea..., că a admite autogeneza vieții de-acum mai multe mii de ani, tot atât de greu se împacă cu principiul cauzalității, ca și ipoteza arbitrară, că înainte cu multe milioane de ani apele ar fi curs din vale la deal“²⁾. Iar Sir William Thomson (lord Kelvin), președintele congresului naturalist din Edinburg (1871), afirmă, că imposibilitatea autogenezei vieții este o teoremă științifică tot atât de infalibilă, ca și legea gravitațiunii universale.

Autogeneza vieții a dat faliment, sau, cum se exprimă prof. Tyndall, „autogeneza vieții a primit lovitura de moarte“.

P. HELLON S. I.

Impedimentul fricei și a silei *).

(Părerea referentului într'un proces matrimonial.)

Maria Colceriu n. Brad, credincioasă gr. cath., în vârstă de 25 ani, născută și domiciliată în Burdujeni, pornește în 7 Iulie 1907 proces matrimonial vincular contra soțului său Ioan Colceriu, de 31 ani, credincios gr.

¹⁾ Cfr. Prof. Zöllner über die Natur der Cometen, Prefața XXVIII.

²⁾ I. Reinke, Einleitung in die theoret. Biologie. p. 305 -307 și 558.

*) NB. Opuri consultate: Santi, vol. IV. De Matrimonio; Gasparri, De Matrimonio 2 vol.; instruct. Rauscheriană la Dr. Simon, Instrucțiune practică pentru cauzele matrimoniale; „Monitore Ecclesiastico“ din Roma.

cath., născut și domiciliat tot acolo, — din punctul de vedere al fricei și silei, escrciate de părinți și de neamuri asupra ei, fecioară tineră de 18 ani. (S'a căsătorit la 9 Martie 1900). Incercările, trei, de împăciuire s'au făcut în 24 Noiembrie 1907, 1 Decembrie 1907, și 15 Decembrie 1907. Investigația preliminară s'a făcut din însărcinarea Ordinariatului, prin oficiul parochial din Burdujeni, la 15 Martie 1908; investigația probătoare în 21 Decembrie 1908, la oficiul protopopesc din Pietroasa; iar investigația întregitoare în 14 Martie 1909 tot la oficiul protopopesc din Pietroasa. Cauza a fost dată spre studiere defenzorului dela tribunalul matrimonial de 1-a instanță din Ruginoasa, și s'a pertractat în merit la acelaș tribunal matrimonial de 1-a instanță în ședința din 7 Octombrie 1909, aducându-se Deliberat în contra validității căsătoriei.

După-ce Deliberatul forului de 1-a instanță s'a publicat părților interesate, defenzorul în 12 Octombrie 1909 apelează din oficiu, la forul metropolitan de a II-a instanță din Vatra și actele se străpun acestuia, cu datul 18 Noiembrie 1909. Forul matrimonial de a II-a instanță, nu poate intra numai decât în meriul cauzei.

Cu datul de 12 Februarie 1910 Nr. 6 ex 1909, ordonează forului prim, să facă o nouă investigație suplitoare. Nu fuseseră adecă întrebați părinții A., cari afirmative ar fi silit'o la încheierea căsătoriei, și nici părinții I.

Cauza așadară a fost căzbătută numai în 5 Octombrie 1910, când s'a aprobat hotărîrea forului de 1-a instanță și li-s'a dat litiganților voce să încheie în Domnul o altă căsătorie mai fericită.

Referentul căruia s'a încredințat studierea cauzei și facerea raportului, a pledat pe lângă nulitatea căsătoriei, înșirând motive serioase în defavorul ei, cu aprobarea unanimă a întregului tribunal.

Întâi a înșirat principiile de drept dătătoare de ton în rezolvarea chestiei. Mai apoi a arătat validitatea acelora în lumina faptelor concrete, cum ni-le prezintă procesul. În fine a combătut obiecțiunile puse din partea defenzorilor. Să-l urmărim și noi în acest drum.

A.

Câteva principii de drept.

a) Frica reverențială în anumite cazuri nimicește matrimoniul, când adecă e frică *relative gravă*. Sanchez în cartea a IV. despre matrimoniu disp. VI. nr. 14. zice: „Frică reverențială e, când cineva se teme de indignarea tatălui, sau a stăpânului; care *indignare* (deși eventual lipsesc bătăi sau amenințări) dacă e *mare și fine mult*, pentru respectivul fără îndoială e *rău mare* și astfel pe dreptul izvor de *frică gravă*. Tot astfel Salmanticensii IX. 934, Raiffenstuel III, XXXI nr. 15, la Gasparri De Matrimonio“ vol. II. pag. 54. nr. 942. Adauge Gasparri tot acolo, că atare *indignare* de-a părinților, sau mai marilor, — conform spuselor auctorilor canoniști: Santi, Engel ș. a., — nu se presupune, în forul extern, a fi un rău mare nici chiar pentru o copilă, de nu cumva împrejurările ar reclama așa ceva sau s'ar

ivi la mijloc ceva extraordinar, spre ex. *sfezi, amenințări, rugări moleste și foarte înțefite.*

Iar Santi, în vol. IV, pag. 53, nr. 143 a dreptului său canonic, zice despre frica reverențială acestea: „Frica reverențială este frica, care îndeamnă pe om să facă sau omită ceva, de teamă, nu cumva să vateme persoana, ce trebuie s'o cinstească, să-i arete reverință. Lucru firesc, că frica, dacă ni-o închipuim izvorită numai singur din respectul datorit părinților sau mai marilor, nu disolvă (nimicește) matrimoniul. Dar dacă acestei reverințe i se va alătura sfadă sau vexare continuă, amenințări și supărare (indignare) îndelungată, sau persuadări aspre, înțefite din partea unui părinte sau superior auster, voinței căruia de obicei nu ne opunem: — poate să se nască o astfel de frică, care, influențând sufletul copilului sau supusului, îl face să fie nestăpân pe voia sa, să șovăiască, să devină incapabil de-a rezista porunsei altuia“. Și încheie: O astfel de frică se socotește de grea și suficientă de-a nimici matrimoniul.

b) Frica grea, nedreaptă provenitoare dela cauză liberă, externă, cu scop de-a stoarce consimțământul, nimicește căsătoria.

c) Rudeniile se pot admite ca martori în cauze matrimoniale.

1. Clemente III. zice: „Ceeace se citește, că tatăl să nu fie primit în cauza fiului său, nici fiul în cauza tatălui său, e adevărat, când e vorba de cauze criminale și contracte: când însă e vorba de încheierea sau deslegarea căsătoriei, — admiterea lor e la loc, pentru privilegiul de care se bucură ea (căsătoria).

2. §. 172 din instr. Rauscheriană zice: „Când un soț de căsătorie atacă căsătoria pentru violență nejustă, se vor citi și examină persoanele, cari după spusa lui au esercitat violența nedreaptă.

d) Câtă credință să se dea martorilor, cari afirmă existența fricei și a silei, ne-o spune Mascard (Monitore Ecclesiastico vol. VI. anno 29 fasc. I, pag. 7): „Doctorii statorcesc regula, că trebuie să se dea crezământ mai mare duor martori, cari mărturisesc despre frică, decât la o mie, cari o neagă, sau afirmă că a fost la mijloc voință liberă.... căci cei ce testifică despre spontaneitatea voinții, mărturisesc despre un act mental, nevăzut, cunoscut singur numai lui Dumnezeu; pe când ceilalți, cari mărturisesc despre frică, mărturisesc despre amenințări și torturi și altele asemenea, perceptibile prin simțuri. Vei extinde apoi cadrele acestei păreri și mai tare zicând, că ea se aplică și când un singur martor mărturisește despre frică; i-s'ar crede

lui adecă mai mult decât la o mie, cari trag la îndoială sau viceversa afirmă existența voinței spontane“.

e) Dacă s'a dovedit odată că e la mijloc frica, cu toate calitățile ei înșirate deasupra, căsătoria e sigur invalidă. Așa că nu trebuie să fim îngrijați, când se constată, că conjugele înfricat sau silit, a fost înduplecat la încheierea căsătoriei și de alt motiv. De pildă ne poate servi cauza „*Parisiensis Nullitatis Matrimonii*“ pertractată de S. Scaun în 19 Decembrie 1903. O fată oarecare se căsătorise, pe lângă *frică*, și din motivul, să-și scape *reputația*, știrbită prin faptul, că trăia sub un co-periș cu mama ei păcătoasă, dată desfrâului. Căsătoria fu dechiarată cu toate acestea de invalidă. (Monitore Ecclesiastico vol. VI, an. XXIX, fascic. 1. pag. 8 p. f.).

f) De importanță capitală pentru cazul de față este §. 116 din instrucțiunea Rauscheriană: „Pentru eroare și violență nejustă se poate atăca căsătoria numai din partea soțului, ce a fost în eroare sau silit. Acest drept înceată, dacă soțul — după ce a recunoscut eroarea, ori *a trecut temerea, suficientă să anuleze căsătoria*, — va presta datorința conjugală (debitum conjugale), știind și cu voia, sau neputându-se dovedi această împrejurare, va continua cu voia conviețuirea conjugală restimp de 6 luni“.

B.

Aplicarea principiilor.

Privite faptele, așa cum le scoate în relief procesul matrimonial, nu sunt altceva decât resfrângerea fidelă a principiilor înșirate sub punctul A. Să avem deci acestea principii pururea înaintea ochilor, ca să putem măsura cu ele faptele, cunoscute din fasiunea martorilor.

1. Martorul I., Achim Mărgărie, afirmă în investigația *preliminară* din 15 Martie 1908. că știe despre părinții Mariei Colceriu n. Brad, că au silit-o să se mărite după I.; În investigația *probatoare*, din 21 Decembrie 1908, repețește acelaș lucru, adăogând, că chiar el a *sfădit-o și îndemnat-o* să meargă după I.; dar I. a fost prăpădit, beutor, a avut baiu rău în urma băuturii. În cea *supletoare* din 14 Martie 1909, spune, că părinții au silit pe A. cu vorbe înfiorătoare, împreunate cu amenințări, că *o vor scoate afară din casă*; adauge, că *până a se cunună toți au fost cu gura pe ea*, și că vorbe *aspre, împreunate cu sudălmii*, au fost în continuu îndreptate contra ei.

2. Martorul II., Petru Stoica susține în protocolul *de investigație preliminară* din 15 Martie 1908, că A. s'a măritat *silită de părinți*, lăcomind aceștia la averea I.; iar iubire nici semn n'a fost să fie față de dânsul. Chiar și el a sfădit-o și îndemnat-o cu vorbe rele. În protocolul de *investigație probătoare* din 21 Decembrie 1908 repețește celea afirmate, că adecă părinții și el *au îndemnat-o, au sfădit-o, silit-o* să meargă după el, iar ea *fiind supusă, blândă*, a ascultat. Explicându-se apoi mai clar în protocolul *investigației supletoare* din 14 Martie 1909, spune, că sila a consistat din amenințări *că o vor desmoșteni, o vor scoate din casă*; și asta a ținut într'una până s'a cununat. Ambii martori citați notează, că mama A. are natură *aprigă, iute, înfocată*, care pe copii și i-a crescut cu asprime; pe când A. are natură blândă, ascultătoare, supusă întru toate. Și cece e hotărîtor: tot ce fasionează, știu din experiență *ne mijlocită; au văzut și auzit ei înșiși*.

3. Martorul III., Vârvara Nastasie constată și ea tractarea aspră și dură a părinților până la ziua cununiei, dar fasiunea ei nu e corectă, fiind compusă în termeni prea generali, în chip prea vag. Deci nici referentul nu se folosește de ea.

4. Martorul IV., nănașul Ioan Bombăcilă, declară în investigația supletoare din 14 Martie 1909, ținută în Petroasa, că *dispoziția miresei cu ocazia cununiei a fost rea*; că eră *tristă, posomorîtă*, nu puteai scoate o vorbă din gura ei de năcăjită ce eră; că *preotului i-a răspuns cam în doară, cam cu gura altuia*.

Martorul V., nănașa Irina Bombăcilă, spune tot în 14 Martie 1909, că A. când a mers la cununie și până acolo a fost *tot posomorîtă, tristă, nu putea nici vorbi de năcăjită*; iar *preotului i-a răspuns cam în doară, câtinel, abia s'a auzit ce răspunde*.

6. Martorul VI., tatăl A., Gligor Brad, constată în general, fără a-se dimitte la amănunte, vorbele aspre, amenințătoare. (Deci cel puțin confirmă spusa martorilor de mai înainte). Spune, că soții au fost înainte de căsătorie ca străini față de-olaltă. Când i-a amintit A., că ar fi bine să meargă după I., ea a fost supărată, fără voe. Tot așa a fost fără voe când s'a cununat și după aceea, și deabia puteai scoate câteva vorbe din gura ei.

7. Martorul VII., mama A., Maria Brad n. Avramescu, pomeneste la aceeași investigație din 14 Martie 1909, de *vorbele amenințătoare continuate până în momentul cununiei, de asprimea lor față de A., și că înainte și după cununie au fost ca streini, n'au avut relațiuni mai intime laolaltă*.

8) Părinții I. și preotul cununător n'au putut fi citați, deoarece muriseră de câțiva ani.

Comparând aceste fapte, împrejurări, cunoscute din fașiunea martorilor, cu principiile de drept, statorite mai sus, și-se impune în chip imperativ concluzia, că frica grea, nedreaptă, inevitabilă, directă etc. e dovedită îndeajuns și că se verifică condițiile fricei reverențiale (și mai mult încă) poftite de auctorii citați mai sus, Gasparri, Santi, Sanchez etc. Așadară nu restează, decât să te pronunți pentru invaliditatea căsătoriei. Dar pentru întregitatea tractării cauzei, se cere să risipești toate îndoelile defenzorilor. Deci fie:

C.

Combaterea obiecțiunilor.

Voi înșiră numai obiecțiunile mai de frunte.

a) Martorilor nu li s'au pus întrebări generale (cum te chemi, de câți ani ești? etc.). R.: Adevărat, că nu s'au pus nănașilor și părinților; dar fiindcă în cauze matrimoniale, pentru privilegiul ăstora (vezi A. p. b. 1. 2.), pot fasionă și părinții, omiterea întrebărilor generale, — a căror scop este să erueze, ce raporturi sunt între martori și litiganți, — în cazul de față nu constituie greșală fundamentală.

b) Martorul I, II, ar fi complice la silă, deci ar trebui respins. R.: Prin urmare ar trebui respinși și părinții! Asta e contra p. b. 1. 2. de sub A.

c) Martorilor nu li s'a atras atențiunea la sfințenia jurământului și n'au fost jurați. R.: N'au fost jurați numai la investigația preliminară din Burdujeni. Dar aceasta nici n'o pretinde dreptul, la investigația preliminară.

d) Sila n'a fost împreunată cu *bătăi*; prin urmare n'a fost silă căreia să nu se fi putut opune A. R.: Adevărat că bătaii n'au fost. Dar au fost la mijloc rugăminte intețite, neîntreprute, amenințări de desmoștenire, de alungare din casă, și atâta e destul.

e) A. nu zice, c'a fugit dela bărbat, ci că a mers dela el alungată, dându-se el spre beție. Astfel s'ar părea, că A. s'a împăcat cu soartea și prin *conviețuire pacinică*, ar fi supliniț lipsa consensului de dinaintea și cu ocazia cununiei. R.: Las la o parte, că și dreptul, — §. 116. al instrucțiunei Rauscheriane (v. A. p. f.) — pretinde baremi 6 luni de conviețuire pacinică, voluntară, pentru a putea presupune, că consensul

necesar la validitatea căsătoriei e reînnoit. Citez numai acelaș protocol de împăciure, la care se referă defenzorul: „Cât timp am șezut la el, am șezut numai pe *omenia mamei sale*, iar nu pentru dânsul, căci *numai de frica părinților m'am dus*”. Iată de ce nu l-a părăsit. Țin să relevez apoi și caracterul A., întărit de toți martorii sub jurământ: a fost pururea ascultătoare, blândă. Iată un alt motiv, de ce nu l-a părăsit.

f) I. Toader Colceriu în protocolul de împăciuire din 24 Noiembrie 1907 spune, c'a trăit cu A. 2 luni în pace, și numai după aceea a început a-o sfădi, căci ședeă tot la mă-sa. Deci nu se poate presupune, că n'au consumat matrimoniul și în chipul acesta baremi n'au reînnoit consensul. Ambii simplaminte neagă a fi avut comerț carnal, fără ca I. să spună c'a *cercat* să aibă comerț și că A. s'a opus. Prin urmare s'au înțeles (coludă) să fasoneze în chipul acesta. R.: Consumarea căsătoriei e argument contra A. numai în cazul, când ar fi *trecut temerea*, suficientă să anuleze căsătoria. (Vezi A. p. f.). Asta în cazul nostru nu se verifică. În decursul celor 2 luni, frica ce-a îndemnat-o pe A. să se mărite cu I. (frica că va fi izgonită, desmoștenită etc. etc.) n'a dispărut, și ăsta a și fost motivul că nu s'a întors îndată la părinți. Doară am văzut mai sus, că A. zice: Cât timp am șezut la el, am șezut numai pe *omenia mamei sale*, iar nu pentru dânsul, căci *numai de frica părinților m'am dus*! Frica grea continuă așadară și după căsătorie și eventuala consumare nu dovedește nimica.

Aceeași frică, doară nu va avea mai puțină putere asupra *consimțământului tacit exprimat prin consumare*, decât a avut asupra *învoirei exprese date prin cuvinte*, pe care a fost în stare s'o nimicească. Reasumând deci toate și observând în treacăt, că formalitățile (jurarea defenzorului, prezența lui la toate debaterile) au fost ținute, propun, ca căsătoria să se declare de nulă, aprobând sentința forului de I-a inst. din *Ruginoasa*.

Dr. ALEXANDRU NICOLESCU.

Limba cărților bisericești.

(VII)

Religiunea lui Hristos, îndată la început, s'a răspândit ca un fulger. Oamenii, cari căutau adevărul, și se interesau de mântuirea sufletului lor, primeau cu mare bucurie propovedirile apostolilor, și bucuros petreceau în rugăciuni ori cât de

mult timp. „Apostolii la rândul lor, după ce au aflat, ce multă mângâiere se găsește în jertfa mistică a trupului lui Hristos, o săvârșeau pe lung... Oamenii își găseau timp și asistau la aceasta slujbă dumnezească cu cel mai mare zel și cu mare bucurie¹⁾. Cu timpul rugăciunile s'au înmulțit, iar oamenii s'au răcit față de lucrurile sfinte, și au început a se interesa iarăș mai mult de cele lumești, „și săturându-se de lungimea liturghiei, abia mai veniau Dumineca să asculte cuvântul lui Dumnezeu. De aceea dumnezeescul Vasile, asemenea unui medic, a tăiat și a prescurtat liturghia și nu mult după aceea, părintele nostru Ioan Gurădeaur, foarte îngrijat de mântuirea oilor, după cum se cuvine unui păstor, socotind slăbiciunea și trândăvia ome-nească, a. voit să smulgă toate fibrele și rădăcinile acestui pretext (că liturghia ar fi prea lungă), și pentru aceea a tăiat multe din ea, și a rânduit să se facă slujba mai concis (συμτομωτερον), ca să nu se înstrăineze de ea pe neobservate oamenii,... cari iubesc libertatea, și cât de bine trândăvia, cum aflăm, că s'a întâmplat aceasta adeseori și în multe locuri, până în ziua de astăzi“²⁾.

În acest timp, când liturghia crescù, afară de cărțile sfintei Scripturi, și afară de rugăciunile, cari nu le cunoaștem, se citeau și alte cărți, din cari puteau să iea oamenii mult folos sufletesc. Astfel la Roma se citea în jumătatea întâiu al secolului al doilea *Homily* (păstorul) lui Herma³⁾, despre care scrie Eusebiu, că se citea și în alte biserici⁴⁾. Tot dela Eusebiu știm, că nu numai în biserica din Corint, dar și în altele se citea, în decursul⁵⁾ slujbei, epistola ce a scris-o Papa Clemente Corintenilor⁶⁾.

Despre sfântul Policarp se spune, că a adunat cele șapte scrisori ale sfântului Ignățiu Martirul, le-a împărțit pe la biserici, unde se citeau la slujbe⁶⁾. Cu timpul acestea nu s'au mai citit, locul lor le-a ocupat cântările cele multe; o amintire a lor sunt cazaniile și cercularele, ce se mai citesc.

¹⁾ S. Procli Tract. de tradit. div. missae. Migne, Patr. Gr. Tom. LXV. col. 850.

²⁾ S. Procliop. cit. Migne, Patr. Gr. Tom. LXV col. 851.

³⁾ Cornely, Introductio vol. I pag. 171.

⁴⁾ *Historiae ecclesiasticae* l. III. cap 3 Migne, Patr. Gr. Tom. XX col. 218 urm.

⁵⁾ Op. cit. cap. 16. Migne, Patr. Gr. Tom. XX col. 250.

⁶⁾ I. Pearsonii *Vindiciae, Ignatianae. Prooemium*. Migne, Patr. Gr. Tom. V col. 74.

Slujbele dumnezeiești creșteau, după cum se înmulțeau și sărbătorile bisericești. În cei dintâi trei secolii ai erei creștine erau numai acestea sărbători: Arătarea Domnului (Boboteaza), Paștile și Rusalele; în cei patru secolii următori se mai adauge Crăciunul, Floriile și Înălțarea Domnului, cum și câteva sărbători în onoarea Maicii Domnului.¹⁾

Pomenirile martirilor încep a se prăznuî foarte iute, îndată după moartea Martirilor. Cât ce se sfârșeau aceștia, biserica locului scriea luptele lor pentru credință, și cartea aceasta, numită martiriu, o trimitea în formă de circulară la alte biserici, ca să prăznuiască și ele pe acești ostași ai lui Hristos. Acesta e cel mai vechiu mod de a declara pe cineva — oficial — de sfânt. Iată ce citim de pildă în Martiriul sfântului Ignațiu: „Noi am declarat de fericit pe acest sfânt, și v'am vestit și vouă și ziua și timpul martiriului, ca adunându-ne în aniversara martiriului lui, să ne arătăm comuniunea cu luptătorul și generosul martir al lui Hristos“²⁾. Din aceste martirii s'a făcut mai târziu sinaxarele, când s'au făcut și cântări în onoarea sfinților.

Mult au adaus cărților bisericești luptele, cari a trebuit să le poarte biserica pentru apărarea credinții. Pe lângă aceea, că au înmulțit sărbătorile, în cari anume se prăznuiește dogma atacată, au adaus și o mulțime de cântări, din cari se poate dovedi foarte bine dogma atacată de eretici. Astfel de sărbători avem Dumineca întâiu din postul mare, numită a ortodoxiei, pentrucă în ea s'a restabilit dreapta credință despre sfințele icoane³⁾; mai avem praznice de ale sfinților părinți adunați la sinoadele ecumenice, așa e Dumineca înainte de Rusale, Dumineca după 16 zile ale lui Iulie, și Dumineca după 11 zile ale lui Octomvrie. Cântările de cuprins dogmatic le găsim pe toate paginile cărților bisericești⁴⁾.

¹⁾ Dr. Alois Knöpfler, Lehrbuch der Kirchengeschichte⁸, 1902 pag. 111, 212-214.

²⁾ Martyrium s. hieromartyris Ignatii Teophori, cap. 7. Migne, Patr. Gr. Tom. V col. 987.

³⁾ Nilles, Kalendarium manuale utriusque ecclesiae orientalis et occidentalis, Tom. II. 1881, pag. 100 și urm. Deci Dumineca ortodoxiei nu e praznicul bisericii orientale, neunite, în contra bisericii catolice.

⁴⁾ Cei dintâi Români, cari au știut să aprecieze valoarea dogmatică a acestor cântări bisericești, au fost căucernicii între ieromonachi, în mănăstirea sfintei Troiță dela Blaj, cari la anul Domnului 1750 au publicat »Floarea adevărului pentru pacea și dragostea de obște«, retipărită în Blaj la 1816, fără nici o schimbare. Din cărțile bisericești tipărite în București, Râmnic și Sneagov, arată cărticica aceasta, că credința Românilor uniți cu Roma, în cele patru puncte de deosebire, e aceeaș cu cea din cărțile bisericești.

Liturghia ajunsese cu timpul a fi prea lungă, și nu mai eră timp pentru predică, de aceea a prescurtat-o sfântul Ioan Gurădeaur, la a cărui prescurtare s'au adaus iarăș mai multe lucruri ¹⁾. Așa de exemplu „Sfinte Dumnezeule“ nu eră în liturghia lui Hrisostom, s'a adaus la liturghie numai mai târziu sub arhiepiscopul Constantinopolului Proclu (434—446), de când datează și rugăciunea „Dumnezeul cel sfânt“, ce o citește preotul, când se cântă „Sfinte Dumnezeule“ ²⁾. Heruvicul se cântă la întratul cel mare din anul 574, iar „Să se umple gurile noastre“ din 624. „Acum puterile cerești“ s'a cântat pentru primaoară în Martie 615 ³⁾. — Părțile mai vechi ale liturghiei sunt citirile din apostol și evanghelie, antifoanele, cari, după Foțiu, ar fi rânduite de sfântul Ignațiu Martirul ⁴⁾.

Indată la început erau în biserică pomenirile viilor și ale morților ⁵⁾, așa au fost și ecteniile, cari erau rugăciunile în comun, ce le pomenește sfântul Iustin ⁶⁾. Foarte vechiu trebuie să fie „Cuvine-se cu adevărat“, ce se găseă deja în liturghia sfântului Iacob ⁷⁾. — Astfel aranjată liturghia sfântului Ioan Gurădeaur, cum o avem astăzi, o găsim măcar în parte, pe timpul sfântului Sofronie, patriarhul Ierusalimului († 638). El a publicat un comentar liturgic ⁸⁾, pe care însă îl avem numai până la Heruvic; din acesta apare, că pe vremea sfântului Sofronie liturghia sfântului Ioan Gurădeaur se săvârșea ca și astăzi, cu o singură deosebire: evanghelia, după citire, o dă diaconul la toți să o sărute ⁹⁾.

Dr. IOAN BĂLAN.

¹⁾ Iacobus Goar, *Euchologion sive Rituale Graecorum*. Edit. secunda, Venetiis 1730. pag. 95 nota 2.

²⁾ Goar, op. cit. pag. 109 nota 80.

³⁾ Pargoire, *L'Eglise Byzantine de 527—847* II édit. 1905 pag. 104.

⁴⁾ la Goar, op. cit. pag. 107 nota 63.

⁵⁾ Fr. X. Kraus, *Realenzyklopädie der christlichen Alterthümer*. 1882. I Band 369.

⁶⁾ *Apologia* I. cap. 65 Migne Patr. Gr. Tom. VI col. 427.

⁷⁾ Goar, op. cit. pag. 123 nota 141.

⁸⁾ *Commentarius lyurgicus* in Migne, Patr. Gr. Tom. LXXXVII vol. 3. col. 3981 - 4010.

⁹⁾ *Ibidem*, col. 3998.

Îngrijirea Preasfântului Sacrament euharistic.

— Scrisoare. —

Scumpul meu prietin, fiește care știm și învățăm, că în momentul innălțător și îngrozitor, în care episcopul ne-a administrat sacramentul preoției, am primit putere spirituală spre acurată împlinire a datorințelor, cari nu se pot despărți nici odată de chemarea noastră în soarta Domnului. Puterea spirituală, cum foarte corect se exprimă și conciliul nostru provincial „se refereste parte la Corpul real a lui Hristos în Euharistie, parte la corpul lui cel mistic, va se zică la credințioșii Bisericii“¹⁾).

Noi preoții avem dreptul și puterea de a consacra, de a preface pâinea și vinul în adevăratul Corp și Sânge al Domnului Hristos, recitând și pronunțând, în persoana lui Hristos, aceleași cuvinte, ce El le-a rostit la cina ultimă. Adevărul acesta împrumută statului nostru și mărime și însemnătate și sublimitate. Mâne când de aici, noi credem tare, că sub speciile pâinii și a vinului, în Sf. Euharistie, se află adevăratul Trup și Sânge a Domnului Isus în tot locul: în biserica sf. Petru, ca și pe altarul bisericii bine îngrijite din comuna ta; pe altarele obduse cu aur, argint și pietri scumpe și îmbrăcate cu cele mai prețioase și mai artistice lucruri de mână, ca și pe măsuță simplă și curată din capelele misere ale misionarilor, cari, în mijlocul străinilor uneori și păgâni și sălbatici, n'au alți prietini, altă mângâiere și tărie, decât pe Hristos. — Trupul și Sângele preascump a dulcelui Isus se află și pe altarul bisericii murdare a vecinului tău, unde L'am adorat împreună, întristându-ne pentru atâta delăsare și pentru atâta neglijință culpabilă a confratelui nostru. Privirea ta spuneă despre durerea, ce-ți tortură și inima ta bună în fața necuviinței, cu care confratele nostru se poartă față de Presfântul sacrament euharistic. Nimenea nu poate pretinde, ca în comuna aceea mică să fie o bazilică cu un exterior impunător și cu internul luxos. Dar fiecare poate așteptă cu dreptul, ca în biserica aceea veche de lemn, martoră a atâtor suferințe, grăitoarea pietății de demult a poporului și acuzătoarea indolenței păcătoase a preotului de acum — să fie

¹⁾ Con. prov. I. Tit. V. c. VII.

simplitate, curăţanie şi ordine. Ai văzut, iubite, păreţii aceia murdari şi afumaţi, mulţimea icoanelor aşezate fără nici o simetrie, pline de prav şi pânză de paingini, văzut-ai padimentul nemăturat şi nespălat, stihare prost lucrate şi murdare, văzut-ai purificatorul mai necurat ca o batistă, ce se aruncă la spălat. Cred, că şi pe tine, ales masa altariului te-a umplut de mai mare indignare şi mai multă durere. O masă copertită de tot anticanonic, cu acoperitoare de lână, pline şi acestea de prav şi lumină, de asupra antimisul necurăţit, iar la o parte Trupul Domnului în o scutulă de lemn! Domnul şi Dumnezeu nostru în așa triste raporturi de curăţanie şi ordine! Oare biserica aceea în astfel de stare nu se prezintă de o temniţă pentru ocară Domnului vieţii, a cărui ochi văd şi inima simte tot ce se întâmplă în jurul Lui? — Ce grozavă împetrire de inimă, câtă ingraturitudine şi ce miopie se manifestă în purtarea aceasta rece a confratelui nostru, din inima căruia — se pare — s'a stâns credinţa vie, speranţa tare şi iubirea ferbinte, cum s'a stins şi candela, ce atârnă înaintea iconostasului, plină de prav şi fără un picur de oleu!

Domnul nostru Isus Hristos, ca să poată fi ori unde, nu ia în socotinţă splendoarea, ce se cuvine demnităţii Lui divine, ci se îndestuleşte cu ori ce, numai murdărie nu-i trebuieşte. Petrece bucuros în cea mai modestă biserică, numai să fie curată, fiindcă nu mizeria, ci murdăria este vrednică de dispreţ şi reprobare. Din motivul acesta a hotărît şi Sinodul III. prov. — „să se poarte grije de biserici, ca să fie totdeauna în stare bună; curate, înfrumseşate, îngrădite, ca, şi dacă nu vor fi măreţe, totuşi prin curăţania lor să fie lăcaş vrednic al lui Dumnezeu“¹⁾.

Crezi, că un cetăţean, care nu pune nici un pond pe domnitorul lui, va respectă pe mama şi servitorii aceluia? Nu! Tot așa, dacă un preot nu ia în socotinţă Trupul real al Domnului Hristos, se va interesă el de trupul mistic al lui Isus: de membrii bisericii, din cari o parte e concrezută grijei lui pastorală? Nu! El va fi egoist, materialist şi va rămânea nesimţitor în faţa nevoilor poporului şi pentru interesele aceluia de ordin moral, intelectual şi economic. Din motivul acesta, ori unde vei află casa lui Dumnezeu curată şi bine îngrijită, vei putea află, că şi poporul de acolo e conştienţios şi părinteşte condus. Şi din contră.

¹⁾ Tit. III. c. II. 7.

Frate dragă, biserica s'a achitat totdeauna de datoria de a predică adevărul despre prezența reală a Domnului Hristos în sf. Euharistice, care e piatra unghiulară a evangheliului, ce avem și noi să-l propovăduim. Prin instituțiuni și prin canoane și-a manifestat dorința și voința, ca adevărului acestuia fundamental să i-se deie însemnătatea și importanța cuvenită și în afară. N'am gândul, să-ți revoc în memorie multele dispozițiuni sfinte și salutari, ce le-a luat biserica universală în aceasta mare cauză, ci mă îndestulesc, să-ți împrspetez numai canoanele, ce le-a adus biserica noastră particulară. Vreau adecă, să te rog, să deprinzi o faptă bună creștinească față cu vecinul tău și vreau, să cooperez și eu, adunând canoanele împrăștiate, ce tu le cunoști, dar căutarea lor și-ar consuma o bună parte din timp.

Domnul Isus trebuie să fie centrul doririlor, aspirațiilor, gândurilor și a atențiunii noastre. Spre el trebuie să ne îndreptăm mintea și inima și din Izvorul acesta să scoatem apa vieții, care să ne potolească fierbințele în lupta inevitabilă, să ne premenească, curățească și întărească și să ne deie nădejdea fericirii veșnice. Aceasta o au în vedere și legile bisericii noastre privitoare la îngrijirea sfintei Cuminecături și la lucrurile, ce mai deaproape O încunjură.

Arhieriei noastre de pe vremuri și cei de azi, cari au adus canoanele privitoare la îngrijire acestei Taine, și-au vărsat în ele credința lor vie și iubirea sinceră față de preascumpul Trup al Domnului, cum și înțelegerea lor adâncă pentru însemnătatea mare și multilaterală, ce o are credința în sacramentul acesta atât în viața sufletească, cât și în cea trupească.

Nicăiri și nici odată n'au prescris Arhieriei nostri, ca bisericile noastre să fie mari, impunătoare, cu picturi scumpe și să aibă vase sacre de prețuri fabuloase, ori ornate de mătăasă grea, ci s'au îndestulit cu clădirile modeste, ce le-a putut ridică poporul nostru miser, au pretins însă totdeauna, că tot ce este și în cea mai umilită bisericuță, să grăiască despre credința noastră, că aceea e casa Domnului, care locuiește acolo în realitate sub speciile pâinei și a vinului. În scopul acesta canoanele pretind, ca sf. Euharistie să se păstreze în biserică și nici de cum în casa preotului¹⁾. Canoanele acum citate pre-

¹⁾ Sin. 1725. c. 7; Sin. din 1869. c. 4. al. ult.; și Conc. prov. III. Tit. III. c. II. p. 3.

tind și aceea, ca sf. Cuminecătura să se așeze în picșidă de metal aurit¹⁾, iar aceasta să se păstreze în tabernacul, fie acela și de lemn.

Slujitorii altarului trebuie să poarte mare grijă, nu cumva Sfintele să se strice²⁾, să cerce sf. Euharistie din când în când, renoindu-o, când cere lipsa³⁾, (mai bine ar fi, să se reînnoiască în fiecare Duminecă) și să se poarte față de Ea cu cea mai mare evlavie și venerație; une nu numai atunci când o primesc, ci și când sunt în apropierea Aceleia⁴⁾. Pentru sublimitatea Preasfântului Sacrament euharistic se demândă preoților, să adune cu cuvenință în potir, și de pe *antimis*, orice părțica consacrată⁵⁾ și să grijească preste frumseța casei Domnului⁶⁾, și asupra sfințeniei bisericilor, nevorbind ei acolo și oprind și pe alții dela conversare, ori alte lucruri conturbătoare⁷⁾.

În chip deosebit pretind canoanele, ca bisericile noastre, fie ele oricât de misere și umile, să fie curate, arătându-se prin aceasta și curățenia sufletului nostru. Curățenia din o biserică e adevărată virtute, care face cinste demnității persoanei preoțești; dimpotrivă necurățenia, prin înfățișarea ei respingătoare, face de rușine demnitatea preotului indiferent și față de sf. Euharistie și de ordinele celor mai mari. În can. 12. a sin. din 1869 și sub p. 6 și 7. c. II. Tit. III. a Conc. prov. III. se dispune, ca bisericile, cari nu se pot zugrăvi, să se văruiască frumos și să se conserve curate, curățindu-se de pulvere, paingeni și de tină și aerizându-se cât mai des; iar în presara fiecărei sărbători, precum și după Inseratul fiecărei Dumineci și sărbătoare să se măture și să se șteargă pulverea. Dacă să pretinde curățenia edificiului, a casei Domnului, se pretinde mai vârtos curățenia vaselor sacre, a ornatelor, a albiturilor din biserică: a stiharelor, a ștergarelor, a acoperitoarelor de altar și a pânzăturilor potirului, cari trebuie reparate și spălate de mai multeori în an⁸⁾. Pentru păstrarea curățeniei s'a hotărât și acoperirea altarului după celebrare⁹⁾. Un astfel de acoperemânt simplu, de culoare sură, nu costă mai mult de 3 coroane.

¹⁾ Sin. 1869. c. 13. l. d.; Conc. prov. III. Tit. III. c. II. p. 16.

²⁾ Sin. 1869. c. 4. ³⁾ Conc. prov. I. Tit. V. c. IV. ⁴⁾ Sin. 1725. c. 7.; Conc. prov. III. T. III. p. 15. al. 6. ⁵⁾ Sin. 1869. c. 14. lit. b.; Conc. prov. III. Tit. III. p. 15. al. 5. ⁶⁾ Conc. prov. I. Tit. II. c. IX. p. 2. ⁷⁾ Conc. prov. III. Tit. III. c. II. p. 10. ⁸⁾ Sin. 1869. c. 12. lit. b.; c. 14. lit. c; Con. prov. III. Tit. III. c. II. p. 15. al. 6. ⁹⁾ Sind. 1869. can. 15. al. 2; Con. prov. III. Tit. III. c. II. p. 15. al. ult.

Preoții sunt datori în locul întâiu a se îngriji de curățenia bisericilor. Conc. prov. III dispune adecă: „Preoții să se năzuiască cu tot deadinsul, ca toate cele ce se țin de sacrificiul liturgic, precum altariul, ornatele sacre, potirul, discul și altele să fie curate și bine îngrijite“¹⁾. Iar protopopii sunt datori, „cu ocasiunea vizitațiunilor ce le fac prin parohie, să cerceteze cu deamănuntul edificiile bisericesti și să dispună fără amânare delăturarea tuturor defectelor și inconvenientelor“²⁾. și în relatările către Ordinariat „cu cea mai adevărată credință să se arete“³⁾, dând „informațiuni conștiințioase“⁴⁾ între altele și despre aceea „cum păzește preotul podoaba bisericii, care mai cu samă din a lor vină nu se bagă în samă...“ și că „Sfințele țin-u-se cu cuviințioasă cinste“⁵⁾. Protopopilor li-s'a dat dreptul, să pedesească pe preoții neascultători. Așa, „la cari popi se vor găsi odăjdiile bisericii nespălate... sau potirele, și alte grozave să se birslujuiască cu 24 florinți“⁶⁾, iar preoții, cari ar cuteză să ție sf. Cuminecătură în casele lor, să se pedesească cu 12 florinți, și cu banii aceștia protopopul „să facă în biserică loc iscusit și vrednic ca acela unde să se ție sf. Cuminecătură în toată vremea“⁷⁾. Sinodul din 1821. (II 8.) amenință pe protopopii neglijenți și-i face vinovați judecății...

Venerațiunea arhierilor față de preasf. Euharistie i-a îndemnat, să invite părintește chiar pe toți credincioșii la colaborarea pie cu preoții și protopopii pentru ținerea bisericilor în stare bună. Deja sinodul din 1821 (II. 8) demândă protopopilor, să îndemne credincioșii „spre ținerea bisericii în stat bun, spre împodobirea ei...“ Conciliul prov. III. a decis, tare înțelepțește, următoarele: „Ca bisericile să fie cât se poate mai curate și mai bine îngrijite, se recomandă înființarea în toate parohiile de reuniuni femeiești pentru înfrumșetarea bisericii...“ Reuniunile dorite și recomandate numai așa se vor înființa — cred eu — și numai atunci vor continua cu zel lucrarea cele înființate, dacă se unesc, dacă se organizează. Organizarea aceasta externă a reuniunilor pii de femei e și prevăzută de sinodul din 1869. Anume în can. 15. s'a hotărât atunci: „Pentru înaintarea decorării altarelor să se înființeze o reuniune de muieri pie, pe lângă statute aprobate de Or-

¹⁾ Conc. prov. III. Tit. III. c. I. p. 3. ²⁾ Conc. prov. III. Tit. III. c. II. p. 7. ³⁾ Sin. din 1833 c. 1. ⁴⁾ Con. prov. I. Tit. II. c. VIII. I. 1. ⁵⁾ Sin. 1821. II. 1. 2. ⁶⁾ Sin. 1700. c. 25. ⁷⁾ Sin. 1725, c. 7.

dinariat, având reuniuni filiali în parohii¹⁾. — Reuniuni pentru înfrumusețarea bisericilor în fiecare comună bisericească cu câte o centrală în cele patru dieceze!... Va ajuta Dumnezeu!

Vezi, iubite prietino, ce legi bune avem și privitor la îngrijirea sfintei Euharistii! Cea mai bună și mai importantă lege în chestia aceasta însă trebuie să fie conștiința bună și dreaptă a fiecărui dintre noi. Căci, ce folosesc legile bune, dacă aplicarea lor cinstită și severă se omite?! Ce folosesc legile fără moralitate și fără scrupuli de conștiință?

Scumpul meu, când am fost în societatea ta și a altora la vecinul tău, mi-a fost preste cu neputință, să-i spun despre marele păcat, ce-l are pentru neglijarea bisericii lui atât de necurate. Erau prea mulți acolo și nu voiam să-i clătin autoritatea, ce, judecând după cele văzute, nici n'o prețuiește și nici n'o vrednicește. Am plecat dintre voi cu gândul, să te rog, ca, observând regulile date de bunul Isus pentru corecțiunea fraternală (Mat. 18, 15—17.), să faci atent pe fratele nostru, să înceteze cu nepăsarea și indiferentismul atât de păcătos față de sf. Euharistie și de canoanele bisericii noastre și să se îndrepte. Spre scopul acesta mă voiu ruga lui Dumnezeu și eu, fiindcă sunt incalculabile urmările funeste a unei astfel de nepăsări condannabile. Cea mai deaproape urmare va fi înstrăinarea de biserică nu numai a inteligenței de acolo, ci și a poporului. Deși nu ești șeful lui de oficiu, totuși cred, că-l vei face atent, fiindcă tu nu aprobi cain-ismul acelora, cari se prefac, că nu-i interesează soarta fraților, iar în sufletul lor se bucură de căderea lor și așteaptă momentul, să vorbească de rău, ori să ucidă moralicește pe cel ce a crescut în răutate în ochii și pentru indiferentismul lor. — Vorbește-i, iubite, prudent și cu dragoste. Spune-i, că poporul e bun și jertfește, numai să fie chemat la lucru. Spune-i, că preotul, „care are râvnă spre casa Domnului, află făcători de bine spre podoaba ei“, cum s'a exprimat săborul din 1821. Pune-i înaintea ochilor datorința religio-morală și legală de a se îngriji altcum de sf. Euharistie. Dumnezeu îți va ajuta, să-l mântuești și, prin el, să mântuești pe mulți. Nu uită, să-i recomanzi, ca de câte ori recitează la sf. liturgie cuvintele: „Doamne, iubit-am bună-cuviința casei tale și locul locașului gloriei tale“ și „sfințește

¹⁾ În unul din nr-ii viitori vom publica un proiect de statute pentru astfel de reuniuni.
Red.

pe cei ce iubesc bunăcuviința casei tale“, să reflecteze la ceea ce zice și să se cugete la starea bisericii sale.

De încheiere te rog, să-mi scrii despre rezultatul încercării tale, ca să mă bucur și eu, de va fi bun; iar de nu, să continuu a-i cere îndreptare dela Domnul. — Dumnezeu să-ți dea bine. Nu uită, că am mare trebuință de rugăciunile tale,

prietinul tău devotat

SENIOR.

CRONICĂ.

„Vrem o credință“. Dela sf. Paști până acum, vor fi meditat mulți asupra cuprinsului unui articol, ieșit atunci din peana poetului Octavian Goga. Și nădăjduim, că oamenii serioși vor mai medita asupra acestei teme, fiindcă fără de credința în Dumnezeu, ce o vrea și dl Goga, ne prăpădim. Avem trebuință de preoți, cari, sub haină, să poarte și inimă de adevărați apostoli și avem trebuință de laici, cari să vorbească și să trăească creștinește: să cerceteze regulat biserica, să iee parte în procesiuni și să primească ss. Taine. Altcum nu ne vom putea lupta biruitor cu multele nevoi și dușmani, ce ne atacă. Binele, ce l-au făcut bărbații în adevăr creștini popoarelor lor, nu se poate calcula. Cine ar putea enumăra meritele unui Iosif Görres, Mallinchrod, Windhorst, Lieber, etc., ce le au pentru înflorirea Germaniei, a unui Carol Lueger pentru Austria, ori meritele unui Dănilă O'Connell pentru poporul irlandez? Și toți aceștia au fost adevărați apostoli, îmbrăcați laicește.

Napoleon cel mare a înșirat pe omul Görres între puterile mari din Europa. Credeul acestui mare om eră: „mă plec înaintea lui Dumnezeu și a voinții Lui, mă plec înaintea adevărului, a sublimității morali, a dreptului și a dreptății, dar nu mă plec nici când înaintea arbitriului puterii crude, ori în ce formă ar păși împotriva mea. Ori mă amenință, ori mă ademeneste, ori vine de jos, ori de sus, glasul volniciei, nu îngăduiesc, să influințeze asupra convingerii mele. Pentru aceasta sunt perfect liniștit privitor la aceea, ce va aduce viitorul.“
— O așa credință vrem și noi! (sr.)

*

Una dintre cauzele intoleranței religioase din Rusia este starea deplorabilă a literaturii și științei teologice ortodoxe, precum și a literaturii religioase populare. Cine cunoaște mai de aproape mizeria de pe aceste terene, poate înțelege, în parte cel puțin, că apărătorii ortodoxiei pentruce cheamă

într'ajutor, cu atâta predilecție, amestecul poliției. O fac în lipsa armelor spirituale! Căci iată care-i starea literaturii religioase rusești, așa dupăcum ni-o descrie un foarte competent Anonymus, în Nr. 16 al revistei „Zerkowny Wiestnik“, din care facem acest mic resumat:

„Știință teologică rusească la noi aproape nu există. Nici un ram al științei teologice nu este, în care noi să fi produs ceva mare, ceva original. Teologia noastră trăiește din rezultatele muncii săvârșite în Apus. De două sute de ani, noi n'am putut ieși de sub tutoratul învățaților catolici și protestanți. Ba și această activitate științifică de împrumut, încă e foarte redusă. La noi nu găsești opere și întreprinderi mari teologice, ca în Apus. Până azi n'am fost în stare să scoatem o ediție critică a Bibliei slave. O traducere în rusește a cărților noastre liturgice, și o completă interpretare științifică a Sf. Scripturi, încă tot întârzie. Comorile de mare preț științific ale arhivelor și bibliotecilor sunt prăvuite și nime nu se găsește, care să le utilizeze. Istoria și arheologia bisericească a țării nu-i prelucrată. Un singur organ de știință teologică, care să fie materialicește deplin asigurat, nu se găsește. Până când protestanții și catolicii scot foliante peste foliante, și într'una fac să resară întreprinderi mari științifice, până atunci noi ne mulțumim a culege din sfărmiturile, cari cad de pe masa lor bogată. Tot cam așa de trist stăm și cu literatura religioasă pentru popor. Așa că putem spune, fără cea mai mică frică de-a greși, că *noi o literatură teologică temeinică și serioasă — nu avem*“.

Pe cât știm, și credem a nu ne înșelă, Biserica ortodoxă a României încă nu se chiar rupe cu cultivarea științei și literaturii religioase. Căci de ar face-o, n'ar fi nevoie să se teamă așa de mult de primejdia catolicismului, încât chiar și *svonul*, că preoții catolici din România vreau să înființeze un *spital*, îngrijit de călugări și călugărițe catolice, — încă să poată îngrijoră Consistoriul superior bisericesc. (ar.)

*

Spirit de disciplină. Un român harnic din Șeica-mică s'a lăsat la târg cu un sas de acolo, dela care voia să cumpere un mic loc de vie. Sasul a pretins 40 cor. pentru vie și românul i-a dat, cât a cerut. Atunci sasul a început licitațiunea, crescendo. A cerut 50 coroane și când i s'au oferit, a cerut 60 cor., pe urmă 80 cor. Țăranul nostru, după o mică gândire, i-a dat și atâta. Dar când a oferit sasului întreagă sumă de cumpărare, acesta n'a voit s'o primească, pe motivul că nu-l lasă Pfarrer-ul lor, să-și vândă via unui român. A vândut apoi bucățița aceea de loc unui conațional de al său pentru 46 coroane. Acela a fost un sas fricos, neputincios, un șirub în mâna preotului, o frunză bătută de vânt? Nu! A fost un lipsit materialicește, dar tare sufletește. Intre năcazurile, ce-l apăsau și în fața celei mai mari sume de bani, cerute și oferite pentru locșorul lui, el pri-

vește o datorință mai înaltă de ordin moral și satisface aceleia : ascultă de mai marele lui. Ce frumos buchet de virtuți se poate compune din fapta sasului; în el vezi : ordine, stimă, cumpăt, trezvie, curaj, seriositate, bunăcuviință și o nobilă abnegațiune... Cum e la noi?... Ne mulțumim, să zicem numai, că viitorul e al indivizilor și popoarelor disciplinate și al bisericii, în care se pretinde împlinirea voiei lui Dumnezeu, și nu a membrilor ei. (sr.)

*

Influența dezastruoasă a laicizării învățământului rural se lămurește, nu se poate mai limpede, din statistica transgresiunilor și crimelor din Franța veacului trecut. Pe temeiul cifrelor autentice din aceasta statistică se desface adecă, clar ca lumina soarelui, adevărul, că transgresiunile și crimele au sporit în Franța atunci, când înrîurința Bisericii asupra creșterii religioase a tinerimii eră stânginită, și că numărul acelor a scăzut, de câteori Bisericii i-s'a dat mâna liberă, pe acest teren, care-i compete în mod neîndoios.

Iată cifrele, mai grăitoare decât orice cuvinte, pe cari le dăm după „Katholische Kirchenzeitung“ din Salzburg:

Periodul	Media transgresiunilor și crimelor.	
1831—1835	113,000	} Invățământul rural e luat din mâna Bisericii, și incredințat laicilor. Crimele sporesc în mod însemnat.
1836—1840	144,000	
1841—1845	169,000	
1846—1850	226,000	
1851—1856	280,000	
1856—1860	226,000	} Prin legea Falloux se introduce de nou catehizarea. Starea se îmbunătățește.
1861—1865	272,000	} Liberalismul imperial știrbește influința Bisericii asupra școlii. Crimele sporesc.
1866—1870	283,000	
1871—1875	250,000	} Legea Falloux e schimbată în favorul Bisericii. Statistica crimelor scade.
1876—1880	372,000	} Crimele sporesc în mod îngrozitor, în urma regimului antireligios și a laicizării în măsură tot mai mare a învățământului rural.
1881—1885	422,000	
1886—1890	461,000	
1891—1895	521,000	
1896—1900	514,000	
1900—1905	556,000	

Această icoană fidelă a crimelor veacului trecut va putea convinge ușor pe ori cine despre importanța religiei în viața

omenimii; și că, afară de creșterea cât mai religioasă a tinerimii, nici un fel de măsuri nu vor putea stavili sălbătăcirea moravurilor. (ar.)

*

Lățirea „clericalismului“ este o temă, pe care presa iudeo-liberală o ține pururea la suprafață, vărsându-și veninul asupra ei în tirade tipărite cu litere cât pumnul. Totul în această țară — așa scriu — e a catolicilor, celealalte confesiuni sunt eschise de pretutindeni, dar mai ales din școlile medii, pe cari catolicii le învadează, nu altă.

Păcat numai, că lucrul nu stă așa. Din cele mai noue date statistice autentice reiese adecă limpede, că catolicii cari dau 60·37 % a populației întregi, între profesorii școlilor medii sunt reprezentați *numai cu 63·53%*, pe când procentul profesorilor de legea lui Moise e aproape de două ori mai mare, ca procentul populației jidovești. Căci până când jidovii dau numai 5·04 % din locuitorii țerii, pe atunci între profesorii școlilor medii ei ocură cu 9·40 %, adecă ei au *cu 4·36% mai mulți profesori*, decât li-s'ar cuveni. Față cu aceasta, catolicii din suma preliminară pentru ajutorarea școlilor, iau cu 23·91 % mai puțin, decât le-ar competen.

Iată datele concrete. In anul 1910 pentru ajutorarea școlilor medii s'au întrebuințat 2,342.836 cor. Din această sumă pe catolici cad 60·37 %, și au primit de fapt numai 36·46 %, deci mai puțin cu 23·91 %. Luteranilor li-s'ar fi căzut 7·2 %, și au luat 21·73 %, deci mai mult cu 14·53 %. Și mai mult au încassat reformații, cari au luat cu 23·32 % mai mult de cum li-s'ar fi cuvenit, după clasificarea percentuală. In schimb *greco-orientalii* și jidovii au fost împărțâșiți cu mai puțin, cei dintâi primind numai 1·18 %, adecă *cu 11·57%* mai puțin, de cum s'ar fi căzut. (*Egyházi Közlöny*).

*

Italia jubilară a știut să provoace hotărîrea Ligei internaționale pentru pace, de-a țineă anul acesta al XIX congres general în Roma. Lucrul deja e hotărît și cu greu se va mai schimba, cu toate că e cea mai mare nedreptate, o compromitere a ideii păcii universale, când acest congres se ține, *tocmai în acest an*, în orașul acelaia, care este cel mai pronunțat și mai tipic reprezentant al păcii. Vaticanul n'a luat nici o măsură pentru zădărnicierea ținerii în Roma a acestui congres; a declarat numai, că membrii catolici ai congresului vor trebui să se rețină dela orice acte vătămătoare pentru Scaunul apostolic. Cu toate aceste s'au început deja protestele contra congresului. Și e de însemnat, că primul protest s'a plâzmuț în Rusia ortodoxă, din partea secțiunii din Kiew, în fruntea căreia stă catolicul conte *N. C. Tysskiewics*, membrii căreia însă sunt în majoritate ortodoxi.

In protest se relevă, că serbările jubilarie ale Italiei și mai ales ale Romei jignesc sentimentele alor 300 milioane de oa-

meni, și de aceea, ca loc pentru ținerea congresului se propune Haaga. „Adevărat — spune protestul — că ideea păcii nu este specific catolică, dar tot așa de puțin este ea specific anti-catolică ori francmasonă, și de aceea congresul la nici o întâmplare nu-i permis să fie exploatat în favorul acestor curente“.

Și noi Români uniți din Ardeal suntem avizați poate mai mult ca ori cine de a lucra în foarte multe direcții — culturală, economică, politică ș. a. — mână în mână cu frații neuniți, trebuie să fim însă cu mare băgare de samă, ca în această lucrare, să nu fim exploatați tocmai în detrimentul aceluia teren de muncă, unde nu putem lucra alături: *cel religios.* (ar.)

*

Clerul din Apus și cultivarea științei. Intr'o vreme, când mai ales social-democrația mereu învinește preoțimea că — precum în veacul de mijloc cel „întunecos“ — așa și azi vrea să țină poporul în întunec, ca cu atât mai ușor să-l poată exploata, într'o vreme când francmazoneria contestă facultăților teologice și dreptul de a fi puse alături cu celelalte facultăți, în organismul universităților, nu vor fi fără interes câteva vești mai proaspete despre activitatea și renumele științific al câtorva preoți, vești pe cari le găsim în nr. 7 din „Kirchenzeitung“.

Așa, la Institutul internațional pentru paleontologia omului, înființat la Paris de domnitorul principatului Monaco, au fost chemați ca cei dintâi profesori, doi preoți: *Abbé M. Breuil*, pentru preistorie și etnografie, dela Universitatea din Freiburg (Svizzera), și *Dr. H. Obermayer*, fost docent pentru științele prehistorice la Viena. Amândoi, și cu directorul aceluia institut, M. Boule, profesor pentru paleontologie în Paris, au să conducă scrutările și săpăturile institutului, să îngrijească de publicarea rezultatelor și, prin inițiativa lor, prin prelegeri etc. să lătească și adâncească cunoștințele despre omul fossil.

Directorul la observatorul statului de pe Vezuv a fost numit, după o vacanță de 2 ani, un preot, profesorul *Mercalli*, autorul mai multor opere de geologie, de geophysică, precum și a mai multor scrieri despre vulcanii activi și despre cutremurele de pământ. Nu mai e de lipsă a spune, că slujba lui cea nouă reclamă nesmintit mult curaj!

La observatorul din Collurania lângă Teramo a fost chemat eruditul călugăr Barnabit *P. Camillo Melzi d'Eril*, despre care și gazeta liberală „Corriere della Sera“ ține să scrie, că, „în sfârșit putem spera, că societatea astronomică va fi de acum scutită de tendințe prea înguste!“

În concursul asupra celei mai bune opere în potrivă abuzului cu duelul, publicat din încredințarea unui congres ținut în 1908 la Budapesta, dintre 52 lucrări de cea mai bună a fost socotită și premiată scrierea parohului *Weigert* din Mockersdorf din Bavaria, alături cu a unui profesor univ. din Portugalia.

Și totuși, e — retrogradă preoțimea? (m.)

TELEFON.

Dr. R. Mostar. Mulțămim pentru interes și încurajare! E sigur adevărat, că cel mai mare interes ni-l poartă tocmai aceia, cari ne trimit abonamentul la vreme.

Dr. B. Budapesta. Pentru acest număr a sosit prea târziu, i-se va face loc însă în numărul proxim. — Cartea despre *căsătoria a doua a preoților*, de care amintim, nu e decât o rezumare a broșurilor, ce-au apărut până acum în această materie pe românește. Autorul reeditează într'însa argumentele lui Dr. Milasch și Dr. Găina, fără să aducă vre-un moment nou în discuție. Feliul cum se prezintă chestiunea față cu sf. Scriptura e însă ceva mai just, fără ca totuși să fie lipsită și partea aceasta de o anumită siluire a textelor în favorul chestiunii, de care se ocupă.

M. Gencs. Numerii ceruți Vă merg. — Minciul va fi cuprins în trei volume, dintre cari a apărut primul: pentru lunile Septembrie—Decembrie. — Ce privește apoi datarea revistei noastre după stilul v., să ne credeti, că n'am făcut-o din motivul, că am fi: antiquitatis tenaces. Se va și schimba cât mai curând.

Revista Teologică. Sibiu. Articolașul »Biserica română din Basarabia«, e reproduș după însuși »Viitorul« din Cernăuți, și nici decum după »Revista Teologică«, cum credeți. Ori Vi-se pare, că dacă D-Voastră reproduceți după »Viitorul«, noi ceialaltă *trebuie* să luăm dela D-Voastră? N'am știut-o! — Ce privește apoi apostrofarea D-Voastră, că Biserica română unită din Ungaria, este mult mai *română*, decât cea ortodoxă din Basarabia — *»nu prin sine însăși, ci prin voia împrejurărilor* mai favorabile decât în Basarabia, iar când împrejurările de viață sunt aceleași, atunci rămâne departe în urma celei ortodoxe, ca aici în Transilvania.« — Iată răspunsul voștru: Biserica ortodoxă din Ungaria poate că *trece* înaintea publicului mare de mai română, ca Biserica unită, să nu se uite însă, că aceasta conștiința publică este a se atribui *singur* ziarelor noastre, cari — din motive ușor de înțeles — toate stau fie direct, fie indirect în serviciul Bisericii ortodoxe. O presă de zi unită, care preocupă deja din greu cercurile competente, va ști însă să schimbe această conștiința publică indusă în eroare, care deja începe să se lămurască. Dece Dumnezeu, s'o putem saluta cât mai curând: în interesul adevărului!

Mai multora. În numele tipografiei sunteți rugați cu tot deadinsul, să scrieți pe o singură față a hârtiei.

Dr. L. Vad, P. Gerliște, G. Budapesta. Primit cu mulțămite. — Vor urmă.

SUMARUL:

Vasile Cerghizan: Naia lui Hristos. — **P. Hellon S. J.:** Problema vieții (II). — **Dr. Al. Nicolescu:** Impedimentul fricei și a silei. — **Dr. Ioan Bălan:** Limba cărților bisericești (VII). **Senior:** Ingrijirea preasfântului Sacrament euharistic. — **Cronică.** — **Telefon.**

Pentru redacție răspunde: Dr. Alexandru Rusu.

Proprietar-editor: Comitetul de redacție.